

אזמרה לשמך

פסקי הלכות ותשובות מפי מורנו הגאון הגדול רבי עמרם פריד שליט"א

פסקי הלכות לחג השבועות

תוכן עניינים

ערב חג השבועות | הדלקת נרות | תפילת ערבית בליל שבועות | שמחת יו"ט | סדר הלימוד בליל החג | תפילת שחרית | קידוש לאחר התפילה, וסעודת החג | מאכלי חלב בחג השבועות | עניינים שונים | הלכות יום טוב | רחיצה ביום טוב

שואלין ודורשין

א. מבואר בגר"א שדין "שואלין ודורשין בהלכות חג בחג" בחג השבועות הוא מר"ח סיון (עי' משנ"ב סי' תכט סק"א).

אמירת תחנון

ב. אין אומרים תחנון מר"ח סיון עד לאחר אסרו חג, ויש נוהגים עד י"ב סיון ועד בכלל (סי' קלא ס"ז, ובסי' תצד ס"ג).

תספורת למנהג האר"י ז"ל

ג. לדעת האריז"ל אין להסתפר עד ליל מ"ט לעומר, ובמקום הצורך אפשר להקדים להסתפר מיום מ"ח לעומר, ואפי' מליל מ"ח לעומר. אמנם השנה שיום מ"ח חל בשבת, ניתן להסתפר רק ממוצאי שבת.

ערב חג השבועות

טבילה קודם הרגל

ד. יש לטבול בערב שבועות אחר חצות, ואפשר להקדים הטבילה אף שעה קודם חצות (סי' תעא ס"ק כב, סי' קכח ס"ק קסה).

ערב יום טוב

ה. דיני מלאכה, כיבוס, תספורת ואכילה בערב יו"ט הם ככל ערב שבת, ולא כבערב פסח (בה"ל סי' תקכט).

דין 'תמימות' ותוספת יו"ט

ו. יש מצוות תוספת יום טוב גם בשבועות, ואין זה סותר לקיום דין תמימות כיון שהתוספת אינה עוקרת את היום שעבר (ועי' העמק דבר ומשך חכמה ויקרא כג).

הדלקת נרות

הדלקת נר נשמה ליזכור [למי שנפטרו הוריו]

ז. מנהג האשכנזים להדליק נר נשמה. לכתחילה יש להדליקו בערב יו"ט. אם לא הדליקו בערב יו"ט - ידליק במקום הסעודה כדי שיהנה מאורו, ויותר טוב אם אפשר להדליק בבית הכנסת. בשעת הדחק אפשר שיש להתיר בכל גוונא שהוא כעין נר מצוה שהוא לכבוד אבותיו (בה"ל סי' תקיד ס"ה).

זמן הדלקת נרות יו"ט, וזמן הברכה

ח. מצוה להדליק נרות יו"ט. יש הנוהגים להדליקם בערב יו"ט ויש הנוהגים להדליק ביו"ט סמוך לסעודת החג [ויעביר אש מנר שדולק מערב יו"ט], ומי שאין מנהג בידו, ידליק בערב יו"ט, ובפרט בזמננו שיש תאורת חשמל [ואי"ז סותר לקיום דין תמימות, כאמור לעיל].

ט. נחלקו האחרונים האם הנוהגים בכל שבת להדליק לפני הברכה יעשו כן גם ביו"ט כדי שלא לחלק בין שבת ליו"ט, או

שביו"ט יקדימו הברכה להדלקה כדי שיהיה עובר לעשייתו. ולהלכה נראה שיברכו לפני ההדלקה (עי' משנ"ב סי' רסג ס"ק כז), ויש ליזהר שלא לכבות את הגפרור אלא יניחו שיכבה מאליו.

ברכת 'שהחיינו' בהדלקת נרות

י. ישנן נשים הנוהגות לברך 'שהחיינו' בזמן הדלקת הנרות, ויש הנוהגות ששומעות [וכשמקדשות בעצמן, מברכות] 'שהחיינו' בעת הקידוש. ומי שאין מנהג בידה תשמע [וכשמקדשת בעצמה, תברך] 'שהחיינו' בשעת הקידוש.

אותן הנוהגות לברך 'שהחיינו' בזמן הדלקת הנרות, אם הן מקדשות, אין אומרות 'שהחיינו' בקידוש. אולם אם הן שומעות קידוש מהבעל או מאחרים, יש להסתפק אם יכולות לענות אמן אחר ברכת 'שהחיינו' ולשתות מהכוס, ויסוד הספק האם כיון שיצאו ידי חובת 'שהחיינו' נמצא שעניית אמן נחשב כהפסק וצריכות לברך על שתיית הכוס כדין המפסיק בין ברכת המקדש לשתייה, או שאין זה נחשב הפסק. ולמעשה נראה שיענו 'אמן', ואינו נחשב להפסק.

הדלקת נרות במקום האכילה או הלינה

(ראה אזמרה לשמך גיליון 158)

יא. האוכל בבית אחד וישן בבית אחר - לכתחילה עליו להדליק נרות במקום האכילה. ואף שלהלכה מברכים גם על מקום הלינה, כהיום שיש תאורת חשמל, לכתחילה אין לברך על נרות במקום הלינה, שכן אין מברכים על תוספת אורה כשההדלקה רק משום שלום בית.

ובפרט בהדלקת נרות יו"ט - יש לדון שלא נתקנה מצוות הדלקה כשמדליק שלא במקום האכילה. אך למעשה נראה שאפשר לברך על הדלקה משום שלום בית בלבד [כלומר, במקום הלינה].

ולכן בשעת הדחק אפשר להקל לברך גם על מקום הלינה, ומוטב שיאכל שם כזית מזונות וכדומה [או שיעשה שם איזה תשמיש לצורך הסעודה], וכן מוטב שהחדר יהיה חשוך בשעת ההדלקה - ולכן המדליקה בערב יו"ט תחשיך את החדר לגמרי קודם ההדלקה [כולל כיבוי אורות והגפת תריסים], ואז תדליק את החשמל, ומבלי להפסיק בדיבור תדליק את הנרות ותברך, ונמצא שהברכה הולכת גם על הדלקת הנרות וגם על תאורת החשמל. והמדליקה ביו"ט עצמו שאינה יכולה לכבות את החשמל, עדיף לכוון שעון שבת שיכבה את החשמל בזמן ההדלקה [או במשך זמן אחר שמשתמשים בנרות, ואפי' זמן קצר].

תפילת ערבית בליל שבועות

זמן תפילת ליל יו"ט

יב. מאחרים להתפלל ערבית בליל שבועות עד אחר צאת הכוכבים, כדי שיהיו ימי הספירה מ"ט יום תמימות (משנ"ב סי' תצד סק"א). ומניינים שמקפידים תמיד להתפלל לאחר צאה"כ, אינם צריכים להתאחר יותר מכך.

כוונה ב'אהבת עולם' בליל שבועות

יג. מי שישן בערב שבועות שנת קבע על מיטתו, ראוי שיכוון בברכת 'אהבת עולם' בערבית בליל שבועות **לצאת יד"ח ברכות התורה**, וילמד מיד לאחר התפילה (עי' משנ"ב סי' מז ס"ק כח, אצמרה לשמך 107,132).

שמחת יו"ט

יד. יש חיוב שמחה ביו"ט, ואמרו חז"ל (פסחים קט) **שבזמן הזה אין שמחה אלא ביין**, וכן נפסק **להלכה שחובה לשותות יין ביו"ט** (סי' תקטט ס"א ובה"ל ס"ב ד"ה כיצד).

טו. שתייה ביום ובלילה: חובה זו היא ביום החג, ולכתחילה יש לשותות יין גם בלילה וגם ביום (טעם הדבר, ראה בהערה¹).

טז. שיעור שתיית היין: חובה לשותות יין שישפיע עליו [ודי בפחות מרביעית, ואפשר לשותות שליש יין ושני שליש מיץ ענבים, או עכ"פ שישית יין אם מורגש בו היטב טעם היין].

יז. אין חובה לאכול בשר ביו"ט אך יש בזה מצוה, ועיקר המצוה לאכול בשר בהמה, ואם אין לו בשר בהמה אפשר לקיים את המצוה גם בבשר עוף (סי' תקטט ובה"ל שם, חגיגה ח, ביצה י).

יח. את הקטנים יש לשמח ע"י ממתקים שהם שמחים בהם, ולנשים יקנה בגדים או תכשיטים כפי ממונו (פסחים קט, סי' תקטט).

יט. שתיית יין ואכילת בשר לנשים: נשים אינן חייבות בשתיית יין, ואם הן אוכלות בשר הם מקיימות מצוה (טעם הדבר, ראה בהערה²).

כ. בשבת כבוד יום קודם לכבוד לילה (פסחים קה, סי' רעא ס"ג), דהיינו שמאכלי סעודת היום צריכים להיות יותר מכובדים מסעודת הלילה. ויש להסתפק האם דין זה נאמר אף ביו"ט, ובספר ערכי תנאים ואמוראים לאחד מרביתינו הראשונים, בערך 'רב יהושע בריה דרב אידי', מבואר להדיא **דכבוד יום עדיף מכבוד לילה אף ביו"ט** (ראיית מו"ח הגרא"י צוקר זצ"ל, ועי' שו"ת שביבי אש ח"ד סי' ז).

כא. סדר בציעת הפת בליל יו"ט: אף שבלייל שבת נוהגים לבצוע את החלה התחתונה, בליל יו"ט יש לבצוע את החלה העליונה.

סדר הלימוד בליל החג

שו"ת בעניין סדר לימוד ליל שבועות

שאלה: מה עדיף ללמוד בליל שבועות – תיקון ליל שבועות או גמרא.

1 להלן (סע' לו) יבואר שאף בלילה יש חיוב שמחה, אמנם החזו"א (או"ח סי' קכד על פסחים דף עא) נסתפק האם מה שנאמר שיש שמחה בלילה הכוונה שצריך לשותות גם ביום וגם בלילה או שמספיק לשותות פעם אחת – או ביום או בלילה – ומה שנתחדש הוא ששתיית הלילה פוטרת את שתיית היום (ועי' צ"ח (פסחים עא) שסובר שיש שמחה גם ביום וגם בלילה, וכ"מ בטורי אבן (חגיגה יז), אמנם השפ"א (סוכה מח) סובר שדי בשמחה או ביום או בלילה), ולכן **לכתחילה יש לשותות יין גם בלילה וגם ביום**.

2 מדברי הגמ' והשו"ע הנ"ל נראה שאין דין שמחה ביין בנשים, אולם בשו"ת רעק"א (מהדו"ק סי' א ובהשטטות שם) מבואר **שנשים חייבות בשתיית יין ואכילת בשר** [בזמן המקדש, ואף בזמננו שאין חובה לאכול בשר, עדיין מקיימים מצווה כשאוכלים], ובהגהות בני בנימין על הרמב"ם (הל' יו"ט פ"ו ה"ח, נדפס ברמב"ם מהד' פרנקל) כתב שנשים אינן חייבות בשתיית יין (ע"פ המבואר בכתובות סה), ומשמע **שבבשר מקיימות מצוות שמחה, ונראה שאף מקיימות בזה מצוות עונג** כמו בשבת.

3 נחלקו המגן אברהם ושאר אחרונים בדין אדם שאכל או שתה ועבר שיעור עיכול, ודעתו לאכול ולשתות עוד, האם צריך לברך שוב ברכה ראשונה. **ולהלכה** אין מברך שוב ברכה ראשונה. ולכן כתבנו שאין לברך לפני כל שתייה ושתייה.

תשובה: נחלקו הפוסקים בזה, ודעביד כמר עביד ודעביד כמר עביד (ע"פ חוק יעקב תצד ס"ק א).

שאלה: אדם שיכול ללמוד חצי מליל שבועות, האם עדיף ללמוד בחצי הראשון או השני.

תשובה: עדיף ללמוד בחצי השני באשמורת הבוקר, וישן בחצי הראשון (כנה"ג סי' תצד).

שאלה: אדם שאם יישאר ער בליל שבועות יתנמנם באמצע התפילה או שלא יתפלל כראוי, האם יישאר ער.

תשובה: ישן קצת בלילה כדי שיכול להתפלל כראוי (פלא יועץ מאמר עצרת, סידור יעב"ץ סדר ליל חג השבועות).

ברכה על שתייה כששותה על פני משר זמן רב

כב. דין ברכה ראשונה ואחרונה למי שדרכו לשותות מעט מעט בפרקי זמן ממושכים, ויש להבחין בין שני אופנים:

אם שותה בכל פעם רביעית שלימה בבת אחת: יברך לפני כל שתייה ולאחריה ברכה אחרונה. אולם אם יודע שישתה שוב בתוך שיעור עיכול, לא יברך ברכה אחרונה אחר השתייה הראשונה, וישתה פעם שניה בלא ברכה לפנייה, ויברך ברכה אחרונה לאחר השתייה האחרונה תוך כדי שיעור עיכול (שיעור עיכול בשתייה אינו ברור, ולהלכה נראה שהוא קרוב לשעה).

אם שותה מעט מעט פחות מרביעית [שאינן מברכים אחריה 'בורא נפשות'], **וכן אם שותה שתייה חמה** [שהמנהג שלא לברך אחריה בורא נפשות (משנ"ב סי' רי): **המנהג הנפוץ** (עי' משנ"ב קפד ס"ק יז) **שאינן לברך לפני כל שתייה ושתייה, אלא מברך בתחילת הערב ומועיל לו כל זמן שנמצא באותו מקום ודעתו לשותות עוד**³ [ואם יצא מהבניין צריך לברך כדין שינוי מקום. ואם אין דעתו לשותות עוד, צריך לברך כדין היסח הדעת, וראה עוד בהערה⁴].

תפילת שחרית

אכילה סמוך לתפילה

כג. כבכל השנה – סמוך לעלות השחר [כלומר חצי שעה זמנית קודם] אסור להתחיל לאכול פת ומזונות יותר מכביצה [ואם ימנה שומר שאינו אוכל, מותר עד עלות השחר], אך שאר דברים מותר לאכול עד עלות השחר [ואף מי שהתחיל לאכול קודם עלה"ש, צריך לעצור בעלה"ש]. זמן עלה"ש ראה להלן סע' כז.

ברכות השחר לניעור בלילה

כד. בן אשכנז שלא ישן כל הלילה אינו מברך ברכת 'אלוקי נשמה', וברכת 'המעביר שינה'⁵ (משנ"ב סי' מו סק"ד בשם הא"ר)

4 שאלה: יש להסתפק האם בחור ישיבה שיוצא מחוץ לבניין הישיבה, צריך לברך שוב כדין שינוי מקום.

תשובה: אם המקום מגודר ממש, אין זה נחשב שינוי מקום ואינו מברך שוב.

מקור: אם לא יצא לתחת אוויר השמים – אינו מברך שוב, וכדין היוצא מחדר לחדר שאינו מברך שוב, ובזמננו שרגילים לכך נחשב כמי שדעתו לכך ומותר אף לכתחילה.

ונראה שאם המקום מגודר, אף שיצא לתחת אוויר השמים, כיון שהבחורים רגילים לצאת ולהשתמש שם – דינו כיוצא מחדר לחדר שאינו מברך שוב (וכמו שנראה שאדם היוצא מביתו למרפסת פתוחה או לחצר הפרטית, דינו כמי שיוצא מחדר לחדר שאינו מברך שוב, בשונה מאדם שצריך בבנין מגורים יוצא לחצר משותפת תחת אוויר השמים, שצריך לברך שוב על משקים).

5 ברכות השחר לאחר שנת היום כשלא בירך בבוקר: מי שהיה ער בלילה ולא הוציאוהו ידי חובה בברכות השחר, ולאחר מכן ישן במשך היום, יש לדון שיוכל לברך ברכות השחר אפילו לשיטות שצריך דווקא שינה של לילה, היות שלא ישן בלילה נמצא שהשינה העיקרית שלו היא שנת היום, ויש לומר שבכה"ג יש לה חשיבות של שנת קבע, ויכול לברך על כך ברכת 'אלוקי נשמה' ו'המעביר שנה', וצ"ע, ולמעשה נראה שאין לברך.

וברכות התורה (סי' מז סקכ"ח), ומנהג הספרדים שמברכים את כל הברכות [חוץ מברכת על נטילת ידיים (שו"ע סי' ד סי"ג), וכדלהלן].

ובענין זמן אמירת הברכות לספרדים – יש נוהגים עפ"י הקבלה לברך את כל הברכות [חוץ מענט"י וברכות התורה] בחצות הלילה, ובעלות השחר נוטלים ידיים ללא ברכה ומברכים ברכות התורה, ויש נוהגים לברך את כל הברכות הללו לפני התפילה.

ברכת 'על נטילת ידיים': אם הולך לשירותים קודם התפילה [היינו קינח לאחר עשיית צרכיו גדולים או שפשף לאחר הטלת מ"ר] – למנהג האשכנזים מברכים 'על נטילת ידיים' ו'אשר יצר' (משנ"ב שם ס"ק ל), ויברך זאת בנטילה האחרונה שלפני התפילה. והספרדים אינם מברכים 'על נטילת ידיים' כלל (פשוטו השו"ע שם).

ולפי זה ישנה אפשרות לצאת את כל הברכות גם כשלא נמצא מי שישן בלילה, על ידי שאדם מבני ספרד הנוהג לברך יוציא את בני אשכנז בכל הברכות הנ"ל (משנ"ב סי' מו ס"ק כד בשם השע"ת כתב שיצא יד"ח מאחר). ואחר כך אדם מבני אשכנז יוציא את בני ספרד בברכת 'על נטילת ידיים'.

שאר ברכות השחר: אפשר לברך כרגיל.

ברכה על טלית קטן

כה. מי שהיה לבוש כל הלילה בטלית קטן ואינו לובש טלית גדול בתפילה [כגון בחורים מבני אשכנז] – עליו לצאת בברכה של אדם אחר [ואחר הברכה ימשמש בציציתו], או שיחליף ציצית ויברך על הציצית האחרת.

לימוד לאחר שעלה עמוד השחר קודם ברכת התורה

כו. יש לדון האם מיד בעלות השחר צריך לצאת בברכות התורה ובלי זה אסור ללמוד. ונראה שמותר להמשיך ללמוד עד שיהיה מי שיוציאנו או עד שיתפלל ויצא ידי חובה באהבה רבה, מכיון שאין איסור ללמוד לפני ברכת התורה אלא יש חובה לברך קודם הלימוד, וכיון שכעת אינו יכול לברך, יכול ללמוד. **בני ספרד** הנוהגים לברך בעצמם ברכות התורה, יברכו בזמן עלות השחר [השני].

נטילת ידיים בעלות השחר

כז. זמן נטילת ידיים הוא בעלות השחר (שו"ע סי' ד סע' יג), וצריך לקום ממקומו מיד כשמגיע זמן זה (גר"ז שם סע' יג), אך רבים מקלים בכך (עי' א"א לגאון מבוטשאטש סי' ד ד"ה ממו"ח, דע"ת למהרש"ם סי' ד סע' יג). **זמן עלות השחר** לענין זה, הוא 72 דקות במע' קודם הנץ ולא 90 דקות.

קריאת מגילת רות

כח. אדם שלא שמע מגילת רות [כגון שנרדם], אינו צריך ללכת לשומעה במקום אחר, מפני שהיא חובת ציבור (גהות פעולת שכיר על מעשה רב, אות קעה. ובעצם המנהג ופרטי דינים, ראה הערה⁶).

קריאת התורה בחג השבועות

כט. קוראים את עשרת הדיברות בטעם עליון (בה"ל סי' תצד, ועי' חזקוני פרשת יתרו).

ל. יש הנוהגים בדווקא לעמוד בשעת קריאת עשרת הדיברות, ויש שנהגו בדווקא לשבת, ויעשה כמנהג המקום. אם אין מנהג במקום, לא יעמוד (עי' סי' קמו ס"ד, שו"ת הרמב"ם סי' רסג, שערי אפרים שער ז אות לז).

קידוש לאחר התפילה, וסעודת החג

קידוש במקום מיני מזונות

לא. אם בשעת הקידוש מונחים מיני מזונות לפני המקדש [או הציבור ששומע את הקידוש], כתבו החי"א (כלל נז, י) והקיצור שו"ע (סי' נה, ה) שיש לכסות את המזונות, ויש מקילין.

לב. בקיצור שו"ע (כלל עז) כתב שגם כשעושים קידוש על מזונות יש ליקח לחם משנה, דהיינו שייקח שתי עוגות שלמות ויברך עליהם מזונות אחר הקידוש כמו שעושה בפת. ואולם אין הלכה כן.

אכילת כזית מזונות לאחר הקידוש

לג. הניעורים בליל שבועות ועושים קידוש לאחר התפילה, כדי לקיים דין קידוש במקום סעודה יש להקפיד לאכול כזית מהמזונות עצמם ולא רק מהמילוי שבהם או תוספות אחרות, ולכן בחג השבועות שהרגילות לאכול עוגות גבירה, יש להקפיד על כך שיהיה כזית מהבצק ולא מהתוספת (עי' סי' רעג ס"ה).

ברכה על שאר משקין לאחר הקידוש

לד. בדין ברכה על שאר משקין למי ששמע ברכת הגפן בקידוש או שקידש בעצמו, הדין חלוק בין קידוש על יין לבין קידוש על מיץ ענבים, וכמו שיתבאר.

כשהקידוש על יין: ישנם ג' חילוקי דינים.

[א.] דין המקדש ששתה מלא לוגמיו: אינו צריך לברך על שאר המשקין ששותה לאחר מכן, שברכת הגפן על היין בקידוש פוטרת את שאר המשקין כיון שגם שתי מלא לוגמיו (שו"ע סי' קעד).

[ב.] דין השומעים שיצאו ידי חובה בקידוש ושתו מעט אך לא שתו מלא לוגמיו: בביאור הלכה (שם) הסתפק בכך, ושורש הספק הוא האם שתיית יין פחות ממלא לוגמיו פוטרת את המשקה בברכת משקין. ומשום כן לכתחילה ראוי לפטור את המשקה בברכת

⁶ שחרי, אפשר לקרוא מעלות השחר (ולענין קריאה בלילה - עי' שו"ת מהרש"ם ח"א סי' קנ"ח).

אף מי שיצא ידי חובת קריאת המגילה, יכול להוציא אחרים יד"ח ולברך עבורם.

מקורות הדברים: במס' סופרים (פ"ד) מבואר שיש לקרוא בברכה, וכן מבואר בדרכי משה (סי' תצ) ובמג"א (שם ס"ק ט). וכן דעת הגר"א (עי' מע"ר סי' קעה). ובלבוש (שם) ובגר"א (במעשה רב שם) מבואר שאף מברכים שהחיינו.

אולם ברמ"א (שם) כתב שיש לקרוא ללא ברכה כלל, וכן האריך בזה בשו"ת הרמ"א (סי' לה) שאין לברך. וכן הוא בב"י (סי' תקנט) וכן פסק השו"ע הרב (סי' תצ סי"ז).

⁶ בעיקר מנהג קריאת מגילת רות: המנהג הנפוץ בקרב קהילות הליטאים לקרוא מתוך מגילה כשרה הכתובה על קלף בברכה. ואם אין מגילה כשרה, קוראים ללא ברכה. **הספרדים** אינם נוהגים כלל לקרוא את המגילה בשעת התפילה, אך רבים נוהגים לקרוא את המגילה באמירת תיקון ליל שבועות בלילה. **בקהילות החסידים** יש שנוהגים שהציבור קוראים כל אחד לעצמו מתוך חומש, לפני קריאת התורה. ויש שנוהגים שלא לקרוא כלל.

זמן הקריאה: הנוהגים לקרוא, קוראים לפני קריאת התורה בשחרי. אם לא הייתה מגילה בשחרי, אפשר לקרוא במנחה בברכה (מע"ר שם). אם א"א לקרוא לאחר

מאכלי חלב בחג השבועות

סעודה חלבית בחג השבועות

לו. במנהג לאכול מאכלי חלב בחג השבועות, ישנם מנהגים שונים, והמנהג הנפוץ לאכול מיד אחר התפילה בבוקר סעודה עם מאכלי חלב ולעשות הפסקה, ואחר כך לקבוע סעודה בשרית. ויש שנוהגים לאכול בלילה סעודה חלבית בלא אכילת בשר כלל, וכל אחד ינהג כמנהג אבותיו.

אולם נראה שמי שאין לו מנהג קבוע בדבר, עדיף שיאכל בסעודת הלילה גם בשר, משום שיש מצוה של שמחת יו"ט אף בלילה [וכמו שיתבאר], ואת מאכלי החלב יאכל בבוקר, כדלעיל, או שיאכלם בתחילת הלילה ויעשה הפסקה כדין ע"י שיאכל וישתה ביניהם [קינוח והדחה], ולא סגי בשטיפת הפה, וראה הערה¹¹.

ואין להקשות מהמבואר בגמ' (פסחים עא.) שהלילה הראשון התמעט משמחה, ונמצא שאין חיוב אכילת בשר בסעודת הלילה. דנראה מוכרח שאף שאין "חיוב" של הבאת קרבן שמחה בלילה, מכל מקום יש חיוב של שמחה מן התורה אף בלילה וכל המיעוט משמחה הוא רק לגבי "קרבן" [ואכילת בשר בכלל], ולא לגבי עיקר החיוב של שמחה ביום טוב, וכמו דמוכח במ"א (סי' תקמו ס"ק ד), **ואם כן יש על כל פנים "קיום מצוה" באכילת בשר בסעודת הלילה** (וכמו שיבאר).

וכן נראה שיש קיום של מצוה באכילת בשר בלילה לפמש"כ השאגת אריה (סי' סח) שכל המיעוט של חיוב שמחה בלילה של יו"ט הוא רק מן התורה, אבל מדרבנן יש חיוב של שמחה אף בלילה, ולדבריו נמצא נמי שיש מצוה באכילת בשר בלילה מחמת החיוב שמחה מדרבנן.

ויסוד הדברים להכריח את שיטת המג"א הנ"ל שיש חיוב שמחה מן התורה אף בלילה, הוא ממה שיש להקשות על עיקר סוגית הגמ' בפסחים (עא.) שמבואר שם שהלילה של יו"ט התמעט משמחה, ממה שמבואר בגמ' (שם קח:) גבי השוטה ד' כוסות בבת אחת - "אמר רב ידי יין יצא ידי חירות לא יצא", וברשב"ם ובתוס' (שם) ביארו שידי יין יצא הכוונה לשמחת יו"ט, ומבואר מזה שיש חיוב שמחה בליל יו"ט. **ולכאורה ב' הסוגיות סותרות**. ועל כרחך מבואר מזה שכל עיקר המיעוט משמחה המבואר בגמרא בדף עא הוא רק כלפי החיוב של הבאת שלמי שמחה אבל בכל שאר ענייני שמחה של יין וכדומה, יש חיוב אף בלילה. **ומאחר ונמצא שיש חיוב שמחה מן התורה ומשום כן יש חיוב של שתיית יין אף בסעודת הלילה, אם כן על כרחך שיש עכ"פ מצוה של אכילת בשר** וכפי שמבואר בבב"ל (סי' תקכט) שבכל מקום שיש חובה לשתות יין יש מצוה לאכול בשר.

ויש לבאר את טעם האוכלים סעודה חלבית בלילה, עפ"י מה שנתבאר (לעיל סע' טו ובהערה שם) שהחזו"א הסתפק האם דין השמחה הוא גם ביום וגם בלילה או ששמחה ביום פוטרת את

'שהכל' על מין מאכל שברכתו שהכל⁷, או שיצא ידי חובה מאדם אחר שלא טעם מהיין כלל. **ואם אין מי שיוציאנו וגם אין לו מאכל שברכתו שהכל לפטור את שאר המשקין, שותה בלא ברכה**.

[ג]. דין השומעים שלא שתו כלל: חייבים לברך על המשקין ששותים אחר כך, שמאחר ולא שתו מהיין כלל, אין ברכת הגפן ששמעו בקידוש פוטרת את שאר המשקין.

ולפי זה יש לעיין כשיודע שאין מי שיוציאנו וגם אין לו במה לפטור את המשקין שרוצה לשתות אחר כך, האם כיון שמצוה מן המובחר לטעום מהכוס⁸ (תוס' פסחים קו, ובשו"ע סי' רעא סע' יד, וראה אומרה לשמך גיליון 30), יטעם למרות שנכנס לספק ברכות להקל, או שעדיף שלא יטעם כלל כדי שלא יכנס לספק ברכות להקל.

כשהקידוש על מיץ ענבים:

הדין שווה בין מי ששתה מלא לוגמיו לבין מי ששתה רק מעט, שאף המקדש ששתה מלא לוגמיו ראוי לו לכתחילה שיפטור את המשקין על ידי מאכל או שימצא אחר שיוציאנו, כיון שישנו ספק בהלכה אם מיץ ענבים חשוב כמו יין לגבי הדין של יין פוטר את המשקין [וכשמערב רבע כוס יין במיץ ענבים, יכול לסמוך שנחשב כיון מזוג, וכל ששתה מלא לוגמיו פטר את המשקין].

ואם אין לו מי שיוציאנו וגם אין לו מאכל לפטור, **ישתה שאר המשקין בלא ברכה, בין אם שתה מלא לוגמיו ובין אם שתה רק מעט, מאחר וספק ברכות להקל**.

ואולם מי שלא שתה כלל מהמיץ ענבים - פשוט שצריך לברך על משקין אחרים וכמו שהתבאר לעיל.

שכח יעלה ויבוא בסעודת החג

לה. מי ששכח יעלה ויבוא בסעודת חג השבועות: בני אשכנז - חוזרים ומברכים, ובני ספרד - אינם חוזרים. נשים אינן חוזרות⁹.

ומש"כ שלגברים מבני אשכנז חוזר, יש להבחין בין שני אופנים:

[א]. אם בבוקר אחר התפילה עשה קידוש ואכל מזונות, יש לדון אם חוזר לברך. וטעם הדבר משום שישוד הדין שצריך לחזור על ברכת המזון כששכח יעלה ויבוא בסעודה, הוא משום שיש חובת סעודה ביו"ט, וחובת הסעודה מחייבת אותו בהזכרה, ולכן חוזר ומברך כששכח את ההזכרה של יעלה ויבוא. ומשום כן במקום שכבר אכל מזונות, הרי שכבר יצא ידי חובת סעודת היום בסעודת המזונות, ונמצא שסעודת המוציא אינה חובה, ואינו מחויב לחזור אם שכח להזכיר בה יעלה ויבוא, ולמעשה ראה הערה¹⁰.

[ב]. אם לא עשה קידוש בבוקר: חוזר ומברך.

⁷ ובה"ל (סי' קעד ס"ב) כתב שיפטור את זה ע"י סוכר. אך יש להעיר דהרי מברכים על סוכר 'שהכל' מספק [דיש שיטות שהסוכר המצוי כיום המופק מסלק סוכר ברכתו האדמה (ע"י בה"ל סי' רב סע' טו) ואם בירך עליו האדמה, אינו חוזר ומברך], וא"כ מדוע יפטור ספק בספק. **ונראה שיותר טוב לפטור ע"י טופי וכדו'.**

⁸ ובקידוש של הבוקר יש הסוברים ששתייה מעכבת [ע"י בהרחבה אומרה לשמך 30].

⁹ בני ספרד - ע"י שו"ע קפ"ט ס"ו, כה"ח שם סק"ד. נשים - ע"י שו"ת רעק"א קמא א. אם אפשר להן ליטול ידיים שנית ולאכול פת - נכון שיעשו כן.

¹⁰ למעשה לכתחילה ראוי באופן זה שיחזור ויטול ידי ויאכל כביצה פת ויברך ברכת המזון ויאמר יעלה ויבוא ויפטור בזה גם את האכילה הראשונה, שבזה מוציא עצמו מידי ספק. ואם אינו יכול לאכול עוד, מספק אינו חוזר ומברך, כיון שיש צד שקיים חובת

סעודת יו"ט באכילת המזונות. ואם לא עבר עדיין זמן עיכול מאכילת המזונות חוזר ומברך ברכת המזון, שהרי כל הצד לפוטרו מברכת המזון הוא משום ספק שמא כבר קיים סעודת יו"ט באכילת המזונות, וגם לצד זה הוא מחויב בברכת המזון על המזונות שעדיין לא ברך עליהם ברכת המזון אלא על המחיה, והרי הוא מחויב בברכת המזון לכל הצדדים [וראה בהרחבה אומרה לשמך גיליון 32].

¹¹ כן דעת המשנ"ב (סי' תצד ס"ק טז) שאפשר לאכול חלב ולאחמ"כ בשר עם הפסק של אכילה ושתייה באמצע, אך ישנם מחמירים (ב"י יו"ד סי' פט עפ"י הזהרה) שיהיה ברכת המזון באמצע. מלבד זאת, צריך לייחד מפה נפרדת למין השני, וכן צריך לרחוץ ידי [אם אינן נקיות].

דין השמחה בלילה. וכיון שאוכל בשר ביום, די בכך. ואף שנתבאר (שם) לעניין **שתיית יין**, שלכתחילה יש לשתות יין גם ביום וגם בלילה, הוא דווקא לעניין שתיית יין שהוא חיוב, אך לעניין **אכילת בשר** שהיא רק מצווה ואינה חובה, קל יותר.

ברכת עוגת גבינה

לז. בדין ברכה על עוגת גבינה יש להבחין בין כמה אופנים שונים של אפיית העוגה.

[א.] כשהעיסה נאפת יחד עם הגבינה: אם יש טעם טוב בעיסה, בין אם העיסה עבה ובין אם היא דקה, מברך רק 'מזונות' משום שהגבינה טפלה לעיסה שיש בה טעם טוב מצד עצמה.

[ב.] כשהגבינה לא נאפתה יחד עם הבצק: אם זה מעט גבינה על הבצק היא בטלה לבצק ומברכים מזונות. אם זה הרבה גבינה, צריך לברך גם 'מזונות' וגם 'שהכל' (משנ"ב ס"י קסח ס"ק מה, ס"י ריב ס"ק יג).

[ג.] כשהעיסה דקה מלמטה ואין בה טעם טוב ועשויה רק כדי להחזיק את הגבינה: מברך שהכל.

[ד.] עוגה שמכילים אותה יחד עם מיני מזונות בלא אפיה, וכגון מה שמצוי שמכילים עוגות ללא אפיה בשכבת ביסקוויט בתחתית העוגה ומעליה גבינה ושוב שכבת ביסקוויט ומכניסים למקרר או למקפיא לכמה שעות, הרי זה נחשב לעוגה אחת [וכאילו נעשתה ע"י אפיה] ומברך רק מזונות.

ברכה אחרונה: צריך להקפיד לאכול כזית מהדגן תוך כדי אכילת פרס, ואם אין בו כזית דגן בכדי אכילת פרס מצטרף הדגן המועט לגבינה המרובה לכזית בכדי אכילת פרס לברך ברכת בורא נפשות.

ברכת עוגת גבינה בתוך סעודה

לח. האוכל עוגת גבינה בתוך סעודת פת, אינו מברך 'מזונות' (עי' בה"ל ס"י קסח ס"ח ד"ה טעונים). הרוצה להדר יוכל לברך 'מזונות' על כריות או קבוקים או ביסלי, ויפטור בזה את העוגת גבינה.

חימום דברי חלב על הפלטה

לט. אם רוצים לחמם מאכלי חלב על גבי הפלטה, ראוי להקפיד לכסות את הפלטה בנייר כסף.

אפיית חלות בתנור בשרי, ואכילתן עם חלב

מ. מותר לכתחילה לאפות חלות פרווה בתנור בשרי [אפי' בן יומן] ולאכול עם חלב, ובלבד שייאפו בתבנית פרווה [כגון תבנית חד"פ, או על נייר אפייה אטום וכד'].
שו"ת

מא. שאלה: טעם [ואפי' בלע] תבשיל של בשר [של בקר או של עוף] כדי לבדוק את טעמו, האם צריך להמתין שש שעות.

תשובה: אף שהאוכל כלשהוא בשר או תבשיל בשר צריך להמתין שש שעות [ודיני המתנה בשבועות הם כשאר ימות השנה (משנ"ב סוס"י תצד)], כאן אינו צריך כיון שטעימה אינה נחשבת אכילה (פר"ח יו"ד ס"י פט). אמנם אם טעם מהבשר עצמו, צריך להמתין שש שעות.

מב. שאלה: האם מותר לאפות עוגות חלביות ללא היכר שהן חלביות.

12 ואף שבשבת לא יוצא יד"ח סעודה שלישית אם אוכל סעודה לפני חצות (סי' רצא ס"ב), ביו"ט שמעיקר הדין אין חובה, סומכים על כך (עי' משנ"ב ס"י תמד ס"ק ח).

תשובה: אע"פ שאסור לאפות פת חלבית שלא רואים שהיא חלבית [ומותר רק אם יעשה "היכר" – שינוי בצורת הפת, או שיאפה כמות קטנה – לאשכנזים כמות שמספיקה ליום שלם, ולספרדים כמות שמספיקה לסעודה אחת], בעוגות חלביות, בורקס גבינה, גביניות ושאר מיני מתיקה אין איסור זה, כיון שאין דרך לאוכלם עם בשר [אך צריך להיזהר שלא ייכשלו לאוכלם בתוך שש שעות לאכילת בשר] (שו"ת מהרי"ט, הובא בפת"ש יו"ד סי' צ"ט ס"ק ג).

עניינים שונים

מנהג שטיחת עשבים

מג. ישנם הנוהגים [בעיקר בקהילות החסידים והספרדים] לשטוח עשבים ואילנות בבית ובבית הכנסת (רמ"א סי' תצד ס"ג), אך יש שאינם נוהגים כן (משנ"ב שם סק"י בשם הגר"א, ערוה"ש שם ס"ז).

סעודה שלישית ביום טוב

מד. כתב השו"ע (סי' תקכט ס"א) **שאין נוהגין לעשות סעודה שלישית ביום טוב.** [והחזו"א נהג כשיטת הרמב"ם (עי' טור שם) לאכול אף ביו"ט סעודה שלישית]. **אך טוב שיאכל פירות או להוסיף תבשיל אחד בסעודת הבוקר** (משנ"ב שם ס"ק יג¹²).

הקבלת פני רבו בזמן הזה

מה. שנינו בגמ' במסכת ר"ה (טז ע"ב): **"חייב אדם להקביל פני רבו ברגל"**, וכתב בשו"ת נודע ביהודה (תניא או"ח סי' צד) **שדין זה אינו נוהג בזמן הזה.** אולם יש להקשות על כך מהמבואר בגמ' (סוכה י, כו.) שנוהג גם בזמן הזה, וצ"ע¹³. ואמנם ביערות דבש (דרושיב) כתב שאדברה **עיקר החיוב של הקבלת פני רבו הוא בזמן הזה שחרב הבית.**

ודין הקבלת פני רבו הוא רק **ברבו מובהק** שרוב חכמתו ממנו ודבר זה אינו מצוי כ"כ בזמנינו כיון שרוב הלימוד הוא מהגמרא והפוסקים [גדול הדור דינו כרבו מובהק].

הלכות יום טוב

בישול ואפיה ביו"ט

מו. מלאכות לישה, בישול ואפיה מותרות ביו"ט, כיון שמלאכות אלו אינן נעשות לימים הרבה (סי' תצה).

מז. גם דברים שנשמרים בקירור מותר לבשלם ביו"ט, אם התבשיל כשהוא טרי טעמו משובח יותר (שם).

מח. קומפוט [לפתן] שלא מפיג טעמו אם מבשלים אותו מבעוד יום, וכן כל דבר שרגילים לאוכלו צונן - לדעת השו"ע מותר לבשלו ביו"ט, ולדעת הרמ"א אסור לבשלו כדרכו אלא ע"י שינוי (שם), ואף לבני ספרד יש להחמיר בזה (כנה"ג, מאמר מרדכי, ברכי יוסף שם).

מט. אם לא הייתה אפשרות לבשל בערב יו"ט כי היו טרודים, דינו כאונס ומותר לבשלו ביו"ט ללא שינוי (משנ"ב ס"י תצה ס"ק ח, י).

נ. מאכל המפיג טעמו מותר להכינו, אף אם לא יפיג טעמו עד שיאכלנו, וכגון שדעתו להכינו לליל יו"ט, ועד אז לא יפוג טעמו.

נא. אף שאפשר להדליק גז מערב יו"ט ולהניח עליו את הסירים שיתבשלו ביו"ט, אין צורך לעשות כן כיון שיש הפסד

13 ויש ליישב שאף שאין חובה, יש בזה קיום מצוה, ומוכח שעוסק במצוה קיומית פטור מן המצוה. אמנם בנתי"מ (סי' עב ס"ק יט) כתב שהעוסק במצוה אינו פטור מן המצוה.

ממון של הגז הבוער בינתיים ללא צורך (פמ"ג בראש יוסף ביצה לג, ובסי' תקב משב"ז א).

מבעיר (סי' תקב)

נב. אסור להדליק אש חדשה ביו"ט, אבל מותר להעביר אש מאש דולקת.

נג. להעביר אש ממקום למקום ע"י גפרור או נר אמצעי – אם יש טרחה להעביר ישירות – מותר (פמ"ג מ"ז תקיד ס"ק ח).

נד. מותר להעביר אש ממקום למקום לצורך אור או לצורך הדלקת נרות יו"ט או ביהכנ"ס או ברית מילה (סי' תקיד).

נה. כירות גז הישנות שאין בהן מפסק ביטחון, מותר להדליק ביו"ט, וכן מותר להגדיל את להבת הגז. **ובחדשות** [שיש בהן מפסק ביטחון] – יש מחמירים.

נו. כיריים עם מצת אלקטרוני אסור להדליק, ולכן אם הלחצן של הגז הוא גם המצת יש לנתק את הכיריים מערב יו"ט. ואם שכח לנתקו אפשר לעשות זאת ע"י גוי.

מכבה (סי' תקיד)

נז. אסור לכבות אש ביו"ט, ואף אם האור מפריע לו לישון, וכן כאשר מעביר אש ע"י גפרור לא יכבה אותו אלא יניחנו שיכבה מאליה, וכן אין לכבות או להנמיך גז ביו"ט.

נח. כיריים של גז – אם האוכל יישרף אם לא ינמיך את הלהבה, ידליק אש אחרת קטנה יותר, או שיעבירו את הסיר אל שכן שיש אצלו אש קטנה יותר. ואם לא יכול להדליק אש קטנה יותר [ויש לדון כשיש לו כיריים מהדגמים החדשים שיש בהן מפסק ביטחון] – כיון שאם לא ינמיך את האש יישרף האוכל – הוי צורך אוכל נפש ומותר להנמיך.

נט. המניח סיר ובו מים על גבי האש כדי שירתחו המים ויגלשו, וכוונתו לגרום כיבוי האש – אם אינו משתמש במים שמרתיח לדבר אחר – אסור לעשות זאת, ואף אם משתמש במים אין לעשות כן.

בורר (סי' תקד בבה"ל ד"ה 'משום', סי' תקו ס"ב, סי' תקי ס"ב-ה)

ס. הקדמה: פסק השו"ע (סי' תקו ס"ב) שקמח שריקדו אותו מאתמול ונפל לתוכו צרור וקיסם, נכון להחמיר שלא לבוררו. ובסי' תקי (ס"ב) מבואר שמותר לבורר קטניות בחיקו ובתמחוי אבל לא בנפה ולא בכברה (ביצה יד).

עוד מבואר במהרי"ל שאסור לבורר פירורי מצה גדולים מתוך קטנים ביו"ט (מובא בט"ז סי' תצה ס"ק ב ובמג"א סי' תקד ס"ק ט). וצ"ע מאי שנא מברירת קטניות שהיא מותרת, ונאמרו בזה שני דרכים עיקריים –

[א] הגר"ז (סי' תקו קונטרס אחרון א) סובר שרק קטניות שאין דרך לבוררם לימים רבים מותר, אבל חטים שדרך לבוררם לימים רבים אסור, ולכן לגבי קטניות מותר ולגבי מצה אסור.

[ב] שיטת החי"א (כלל פ"ב ס"ג) שדבר שהוא דרך ברירתו בחול אסור, אבל קטניות מותר כי אין דרך ברירתו בכך.

לפי דברי הגר"ז יהיה מותר להוציא עצמות של דגים ובשר, וכן לקלף במקלף, וכן יהיה מותר להוציא שקית תה מתוך כוס [וכן להשתמש בתיון לאוסרים זאת בשבת], ויהיה מותר להשתמש במצקת מחוררת ביו"ט, ולסנן אטריות במסננת. אך לפי דברי החי"א יוצא לכאורה שיהיה אסור לעשות את כל הנ"ל כיון שכך היא הדרך לבורר בחול.

אך מצינו בשו"ע (סי' תקי ס"ד) שמותר לתת במשמרת תלויה שמרים לסינון, ולפי דברי החי"א צ"ב איך מותר לבורר באופן זה.

ומבואר בבה"ל (שם ד"ה 'מותר') שכיון שדרך לעשותו לפי שעה אין בזה איסור בורר.

וכן נראה שגם לפי החי"א מותר לקלף במקלף ביו"ט כיון שמוכרח שהוא נעשה לפי שעה, וכן בשקית תה, וכן מותר להוציא גרעינים עם כלי המיוחד להוצאת גרעיני תפוחים וכן במסננת זיתים ואטריות [ולגבי מסננת אטריות יש לעיין לפי הגר"ז אם מותר כיון שהוא מין דגן].

סא. ברירת עצמות מדגים ובשר: גם לדעת החי"א יש להתיר כיון שגם בשבת יש צדדים להקל (עי' בה"ל סי' שיט ס"ד).

סב. וצ"ל שכל מה שכתב החי"א בביאור השיטה (סי' תקו ס"ב) שאם נפל צרור לקמח שלא יטול הצרור בידו כיון שדבר שהוא דרך ברירתו בחול אסור – הוא משום שאין דרך לעשותו דווקא סמוך לאכילה, **אבל בדברים שדרכם לעשות תמיד סמוך לסעודה – מותר.**

סג. עוד כתב הבה"ל (סי' תקי ד"ה 'אם רוצה'), שכל מה שהותר ברירה ביו"ט זה רק אם אי אפשר היה לעשות מבעוד יום. ואם היה אפשר לבורר מבעוד יום, יבורר בשינוי או באופן המותר בשבת.

סד. הוצאת עצמות מדגים או בשר – יש להקל כיון שאין דרך להוציא מבעוד יום.

סה. שימוש במקלף ובמצקת מחוררת – כיון שאין דרך לעשות כן מערב יו"ט, מותר.

סו. שריית חסה במים ביו"ט לנקותה מתולעים, אסורה (מג"א סי' תקי ס"ק ד בשם היש"ש ויל"ע בזה עוד).

טחינה ביו"ט (סי' תקד משנ"ב ס"ק יא, יט, ושעה"צ ס"ק יח, לו)

סז. מותר לחתוך ביו"ט ירקות לסלט בלי שינוי כיון שהוא כמו שום בצל ושחלים שא"צ שינוי.

סח. מותר לרסק ירקות במזלג אף ללא שינוי כלל.

סט. מותר לגרד במגרדת [פומפיה] פירות וירקות ביו"ט, ונכון לשנות ע"י שיעשה זאת על השולחן וכדו' או שישתמש במגרדת מצידה השני.

ע. מותר לחתוך פירות וירקות לחתיכות גדולות קצת כדרכו בסלייסר, ואם חותך לחתיכות קטנות דינו כמגרדת שנוון לעשותו בשינוי.

עא. מותר לכתוש שום בכותש שום כדרכו, ונכון גם בזה לשנות, וכן מותר למעוך תפוז"א במועך תפוז"א, ונכון לעשות כן בשינוי כגון על שולחן וכדו'.

דישה וסחיטה

עב. ביו"ט אסור לסחוט פירות, מכיון שמלאכת דש לא הותרה ביו"ט. ומותר לסחוט לתוך אוכל כמו בשבת (סי' תצה).

עג. דין שימוש במגבונים לחים ביו"ט הוא כבשבת, וכן לגבי שטיפת כלים בסקוטש – דין יו"ט כבשבת.

עד. שאיבת חלב ביו"ט דינה כבשבת (עי' סי' תקה).

לש (סי' תקו)

עה. לישה הותרה ביו"ט, ולכן מותר להכין סלט ביצים עם מיונז כרגיל בלי שינוי.

עו. ג'לי יש להכינו מערב יום טוב כיון שטעמו טוב כשנעשה מבעו"י ואולי טוב אף יותר (עי' משנ"ב סי' תצה ס"ק ח).
עז. לש עיסה ביו"ט **מותר להפריש ממנה חלה** ביו"ט, ואם לש בערב יו"ט אסור להפריש ביו"ט (סי' תקו).

עיבוד באוכלין

עח. לכתחילה יש למלוח ירקות רק בצורה המותרת בשבת ע"י נתינת שמן וכדו'. ואם אין לו אפשרות מותר למלוח כרגיל. אבל **כבישת ירקות ביו"ט אסורה** כיון שהדרך לעשותה לימים רבים (סי' תק ס"ה).

דיני מוקצה ביו"ט (סי' תצה סע' ד)

עט. איסור מוקצה נוהג ביו"ט, וכל מוקצה האסור בשבת, אסור ביו"ט.

פ. כלי שמלאכתו לאיסור אסור לטלטלו כי אם לצורך גופו ומקומו, וכן מוקצה מחמת חסרון כיס ומוקצה מחמת גופו ובסיס לדבר האסור - אסור לטלטל ביו"ט.

פא. מותר לטלטל מוקצה לצורך אוכל נפש (סי' תקט וסי' תקיח).

פב. קמח ותפוחי אדמה אינם מוקצה ביו"ט כיון שמותר לבשל ולאפות ביו"ט.

פג. נרות וגפרורים אינם מוקצה ביו"ט כיון שאפשר להשתמש בהם.

פד. מותר לטלטל ביו"ט מכשיר חשמלי לצורך גופו ומקומו.

הוצאה מרשות לרשות (סי' תקיח)

פה. אסור להוציא ביו"ט **שלא לצורך כלל, וגם לבני עדות המזרח יש להחמיר בזה** (בה"ל סי' תקיח בדעת השו"ע). ואם יש עירוב שאפשר לסמוך עליו, מותר להוציא רק באופן שאין איסור הכנה.

פו. מותר להוציא ביו"ט **לצורך יו"ט כדרכו**, ואף אם היה אפשר להוציא מערב יו"ט (סי' תצח סע' ב וסי' תקד סע' ב).

פז. להוציא מפתח הנצרך לשימוש ביו"ט עצמו, כגון אם צריך להשתמש בו לפתוח בית במקום אחר וכדו' - מותר.

פח. אם עוזב את הבית ורוצה לנועלו לשומרו מפני הגנבים ונוטל המפתח עימו ומטלטלו, י"א שכיון שאם לא ינעל את הבית הדבר יגרום לו דאגה - הוי צורך יו"ט ומותר, אך **נכון להחמיר כדעה הסוברת שכיון שאין הטלטול נצרך ליו"ט עצמו אלא לשמירת הבית - שלא לטלטל**.

פט. נחלקו האחרונים האם מותר להוציא דבר שיש רק צד רחוק שיצטרך להשתמש בו ביו"ט, אבל אם הדבר ספק - מותר להוציאו לכו"ע.

צ. מותר להחזיר ספרים ומחזורים אחר התפילה מבית הכנסת לביתו אם יש חשש שיאבדו, וטעם הדבר מפני שהתירו סופו משום תחילתו [ואם יש עירוב שאפשר לסמוך עליו, מותר להחזיר בכל אופן, ואין בזה איסור הכנה, כיון שהוא החזרת דבר למקומו]. ואם ישתמש במחזור בביתו מותר להחזירו אף אם אין חשש שיאבד בבית הכנסת.

תחומין (סי' תטז ס"ה וסי' תקכח)

צא. איסור תחומין נוהג ביו"ט כמו בשבת.

"מתוך שהותרה"

צב. 'מתוך שהותרה [מלאכה] לצורך - הותרה שלא לצורך' (ביצה יב. וסי' תקיח). היתר זה כולל עשיית מלאכות אוכל נפש כגון בישול והוצאה - שלא לצורך אכילה - אבל **הם לצורך היום**, כגון - הוצאת ספרים, ארבעת מינים ושופר, וכן חימום מים לצורך שטיפת פנים.

צג. היתר זה הוא בתנאי שתהא המלאכה דבר השווה לכל נפש, ולכן אסור להניח בשמים על האש ביו"ט לעשותו מוגמר, כיון שאין דבר זה שווה לכל נפש.

צד. מלאכות שאין בהן צורך כלל - אסורות, ולכן אסור לבשל ולהוציא ביו"ט שלא לצורך כלל, וגם לבני עדות המזרח יש להחמיר בזה (בה"ל סי' תקיח בדעת השו"ע).

צה. אסור להרוג [ולצוד] זבובים ויתושים המפריעים ביו"ט כי לא אומרים 'מתוך' בדבר שהוא רק סילוק (סי' תקיד ס"א ומשנ"ב סי' תקלג סק"כ).

צו. אסור לעשות מלאכה ביו"ט עבור גויים ובעלי חיים (סי' תקיב).

צז. אסור לעשות שום מלאכה בבין השמשות של מוצאי יו"ט, ואף אם ישתמשו בה בבין השמשות, כגון בישול והוצאה, **אא"כ הוא דבר שהנאתו מיידיית - כגון הדלקת נר** (סי' תקג רעק"א בדריים סט ורעק"א בהגהות בשו"ע סי' תצה).

דינים כלליים ליו"ט

צח. שימוש בבושם ביו"ט דינו כשבת שעל הגוף מותר ועל הבגד אסור (סי' תקיא וסי' תרנח).

צט. אסור למדוד ולשקול ביו"ט כמו בשבת (סי' תק).

ק. אמירה לנכרי ביו"ט דינה כבשבת - מה שאסור לישראל לעשות אסור לומר לגוי לעשותו (סי' תצה ס"ק א).

קא. דין נטילת תרופות ביו"ט כדין נטילת תרופות בשבת (סי' תקלב סק"ה).

קב. דין פתיחת בקבוקים וקופסאות ביו"ט כדין פתיחתם בשבת (ועי' סי' תקט ס"ו).

רחיצה ביום טוב

רחיצה במים קרים

קג. לבני ספרד מותרת, ולבני אשכנז מעיקר הדין מותרת, אך נהגו שלא לרחוץ את כל הגוף אלא במקום צער [ומיעוט הגוף מותרת אף שלא במקום צער].

רחיצה במים חמים

גם באופנים דלהלן בהם הרחיצה מותרת ברוב הגוף - לבני אשכנז הוא רק במקום צער.

קד. רחיצה במים חמים שהוחמו ביו"ט - אסורה, בין רחיצת כל גופו יחד ובין רחיצת אבר אבר. אך רחיצת פנים וכפות הידיים והרגליים, וכן רחיצת מיעוט הגוף [עכ"פ שהוחמו בחמה, כדלהלן] - מותרת.

קה. רחיצה במים חמים שהוחמו מערב יו"ט - לבני ספרד מותרת, ולבני אשכנז רחיצת כל הגוף יחד אסורה, אך רחיצת פנים וכפות הידיים והרגליים וכן רחיצת מיעוט הגוף, וכן רחיצת אבר אבר [היינו עם ניגוב בין כל אבר ואבר שרוחצים], מותרת.

דיני חימום מים ביו"ט לרחיצה

קו. אסור לחמם מים ביו"ט לצורך רחיצת כל הגוף, אפילו אם כוונתו לרחוץ אבר אבר.

קז. מותר לחמם מים ביו"ט לצורך רחיצת פנים וידיים.

קח. נחלקו הראשונים האם מותר לחמם מים ביו"ט לצורך רחיצת מיעוט הגוף, ולהלכה בחימום מים ע"י דוד שמש ניתן להקל לכתחילה [ובתנאי שלא נכנסים מים קרים לדוד, אך אם נכנסים מים קרים, ראה בסעי' קי]. וחימום מים על ידי בוילר חשמלי [הדולק מערב החג או ע"י שעון שבת] וכן חימום מים על האש - המיקל יש לו על מי לסמוך.

קט. אין להשתמש ביונקרס, ואפי' לרחיצת מיעוט הגוף.

קי. דוד שמש - בעקבות פתיחת ברז המים החמים בבית שמותקן בו דוד שמש, נכנסים מים קרים לדוד, ולכאורה יש איסור בדבר מפני שהמים הקרים מתבשלים בדוד שלא לצורך [שהרי לא משתמשים בכל המים שבדוד]. אמנם פתיחת הברז לצורך רחיצה באופנים המותרים [לצורך רחיצת פנים וכפות הידיים והרגליים, מיעוט הגוף, או לצורך שטיפת כלים], אין להקל בה לכתחילה, אך אין למחות במיקל בכך.

גדרי 'הוחמו מערב יו"ט' - וביו"ט'

קיא. אם הניח את סיר המים על האש ביו"ט עצמו - המים נחשבים 'הוחמו ביו"ט'.

קיב. אם הניח את סיר המים על האש בערב ביו"ט, והסירו מהאש לפני כניסת יו"ט - המים נחשבים 'הוחמו מערב יו"ט'.

קיג. אם הניח את סיר המים על האש בערב ביו"ט, והשאירו שם ביו"ט - נחלקו הפוסקים האם נחשב 'הוחמו מערב יו"ט' או 'הוחמו ביו"ט', ולהלכה דינם 'הוחמו מערב יו"ט'.

קיד. המערב מים קרים במים חמים שהוחמו מערב יו"ט, נחלקו הפוסקים האם דינם כמים שהוחמו מערב יו"ט, או שהדבר תלוי במטרת עירוב המים - שאם עירב לצורך קירור המים החמים - דינם כ'הוחמו מערב יו"ט', ואם עירב כדי להרבות מים חמים - דינם כ'הוחמו ביו"ט'. ולהלכה אין לחלק, ובכל אופן דינם כמים שהוחמו מערב יו"ט.

קיצור אופני הרחיצה המותרים

קטו. רחיצת כל הגוף במים קרים [לבני אשכנז דווקא במקום צער] - מותרת כרגיל.

קטז. רחיצה במים חמים:

[א] רחיצת כל הגוף יחד - אסורה לבני אשכנז בכל מקרה, ולבני ספרד מותרת רק במים שהוחמו מערב יו"ט (ע"י לעיל גדרי 'הוחמו מערב יו"ט' - וביו"ט' מה נחשב מים שהוחמו מערב יו"ט).

[ב] רחיצת גופו אבר אבר [דהיינו עם ניגוב לאחר כל אבר שרוחץ] - במים שהוחמו ביו"ט אסורה, ובמים שהוחמו מערב יו"ט מותרת, ולבני אשכנז רק במקום צער [ולכן, יכול להניח

מערב יו"ט סיר מים על האש, וביו"ט ישפכם לגיגית אמבטיה, ויכול להוסיף מים קרים, ולהתרחץ בהם].

[ג] רחיצת פנים, וכפות ידיים ורגליים - מותרת אפילו במים שהוחמו ביו"ט [ולכן, יכול להניח ביו"ט סיר מים על האש, וישפכם לגיגית אמבטיה, ויכול להוסיף להם מים קרים. אך רחיצה במים מדוד השמש [מבלי לסגור את ברז המים הקרים הנכנסים לדוד] אינה לכתחילה, וכבסע' הבא].

[ד] רחיצת מיעוט הגוף - מותרת במים שהוחמו מערב יו"ט, והמיקל לרחוץ במים שהוחמו ביו"ט ע"י סיר על האש או ע"י בוילר חשמלי [שדולק מערב החג או ע"י שעון שבת], יש לו על מי לסמוך [ואם רוצה לרחוץ במים חמים מהדוד שמש, צריך לכתחילה לסגור את ברז המים הקרים הנכנסים לדוד, אך אין למחות במיקל בכך אף ללא סגירת ברז המים הקרים של הדוד].

קיו. רחיצת תינוק:

[א] תינוק שלא רגילים לרחצו בכל יום, דינו כגדול.

[ב] דין רחיצת כל גוף התינוק שרגילים לרחצו בכל יום, וכן רחיצת לכלוך מתינוק [אף שלא רגילים לרחצו בכל יום]:

מותרת במים שהוחמו מערב יו"ט, ואף במים שהוחמו ביו"ט ע"י סיר על האש מותרת, ובתנאי שהמים חוממו לצורך שתיה או שטיפת כלים [כלומר, יניח סיר מים על האש, בחלק מהמים החמים ישטוף כלים, ואת שאר המים ישפוך לגיגית האמבטיה, ויוסיף מים קרים וירחץ בהם את התינוק].

רחיצתו במים חמים מהדוד שמש [מבלי לסגור את ברז המים הקרים הנכנסים לדוד], אינה לכתחילה, והמיקל בזה ע"י שפוחת את הברז לצורך שתיה או שטיפת כלים [כגון שלאחר פתיחת הברז, ישטוף מעט כלים באמבטיה, ולאחמ"כ ירחץ את התינוק], אין למחות בידו.

דיני חפיפת השיער, וניגוב

קיא. חפיפה: אף באופנים שהותרה רחיצה ביו"ט, אסור לחפוף את השיער, משום איסור סחיטה, ומותר רק להניח סבון נוזלי ממש [שאינו סמיך יותר מסמיכות השמן, כדי שלא יהיה ממרח, וכן גזירה שמא ימרח] על השיער, ולשטפו עם הזרם ללא מגע בשערות כלל [ולבני אשכנז רחיצה זו הותרה במקום צער בלבד, כאמור].

קית. ניגוב: אסור לנגב כל מקום שיש בו ריבוי שיער משום סחיטה, ומותר רק להניח בעדינות [מבלי ללחוץ] את המגבת על הגוף על מנת שתספוג את המים.

שימוש בדאודורנט בשבת ויו"ט

קכ. אין איסור הולדת ריח על גוף ושיער.

אך מצד איסור ממרח, מותר להשתמש רק בדאודורנט רול [מיימי] שהוא נשפך או בספריי, אך בסטיק או בג'ל אסור משום ממרח.

מספר טלפון בבית הוראה

0733-260-800

להפניית שאלות לרב ולקבלת הגיליון למייל - פנו לכתובת
6191265@gmail.com

הגיליון הודפס ע"י

**הרב רוני ליקר והרב שילה אריאל הי"ו
להצלחת ילדיהם בתורה וביראת שמיים,
ובכל העניינים**